

Valinnanvapaus – Mitä on oikeus valita?

Sanna Salmela

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntija (50 %), POPmaakunta- ja sote-uudistus
Erikoissuunnittelija, perusterveydenhuollon yksikkö (50 %), Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

Maakunta- ja sote-uudistuksesta lyhyesti

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

Sote-uudistus tarvitaan, koska

- **väestö ikääntyy** ja tarvitsee monenlaisia, nykyistä yksilöllisempiä palveluja
- ihmiset eivät saa nykyisin **yhdentavastisesti** sosiaali- ja terveyspalveluja eri kunnissa

- sosiaali- ja terveyspalveluissa on **tehottomia toimintatapoja**, ja uudet hyvät käytännöt pitäisi saada leviämään koko maahan
- **digitaalisia palveluja** on vähän ja niitä tarvitaan lisää

- Suomen **taloustilanne on vaikea** ja julkinen sektori velkaantuu
- palvelut rahoitetaan verotuloilla, joita kertyy aikaisempaa vähemmän
- samaan aikaan **sote-kulut ovat kasvussa**

Julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut ovat palveluja, jotka valtio rahoittaa verovarolla. Vuodesta 2020 alkaen kotimaakuntasi on vastuussa siitä, että saat tarvitsemasi palvelut.

Julkisia palveluja ovat
esimerkiksi:

- terveydenhuolto
- sairaalapalvelut
- hammashoito
- mielenterveys- ja
päihdepalvelut
- äitiys- ja
lastenneuvolat
- aikuissosiaalityö
- lastensuojelu
- vammaispalvelut
- vanhusten
asumispalvelut
- kotihoito
- kuntoutus

Nykyisin kunnat järjestävät julkiset sosiaali- ja terveystalvelut. 1.1.2020 vastuu palvelujen järjestämisestä siirtyy 18 uudelle maakunnalle.

Kotikuntasi ei enää vuodesta 2020 vastaa esimerkiksi terveyskeskusten ja sosiaalitoimiston palveluista. Maakunta vastaa.

MAAKUNNAT

1.1.2020

Iso osa julkisten palveluiden järjestämisvastuusta siirtyy maakunnille.

Pohjois-Pohjanmaa

Asukkaita 411 150

Noin 7,5 % koko maan väestöstä

Kuntia 30

Enemmän kuin missään muussa maakunnassa

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

HALLITUKSEN
REFORMI

Uudistus Pohjois-Pohjanmaalla – kohti kevyempää hallintoa

46

19 sote-organisaatiota

7 ympäristöterveydenhuollon yhteistyöaluetta

7 lomituspalvelualueetta

7 maaseutuhallintoa

2 pelastuslaitosta

1 Pohjois-Pohjanmaan liitto

1 Työ- ja elinkeinopalvelut (TE-palvelut)

1 Elinkeino, liikenne ja ympäristö (ELY)-keskus

1 Aluehallintovirasto

2

Pohjois-Pohjanmaan
maakunta

LUOVA

POPmaakunta

HALLITUKSEN
REFORMI

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

Mitä saa valita? Perustason palveluissa

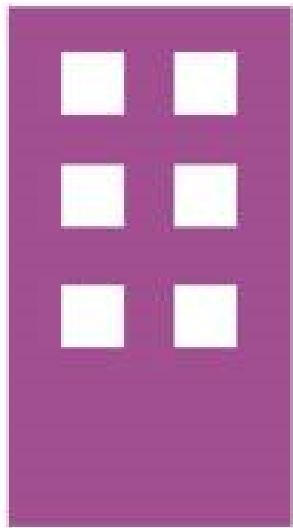

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

Ensin ymmärrettävä kolme sana: Sote-keskus, suunhoidon yksikkö ja maakunnan liikelaitos

Perustason (osaamista vaativat) palvelut

Sote-keskus

Suunhoidon yksikkö

Erityistä osaamista vaativat palvelut

Maakunnan liikelaitos

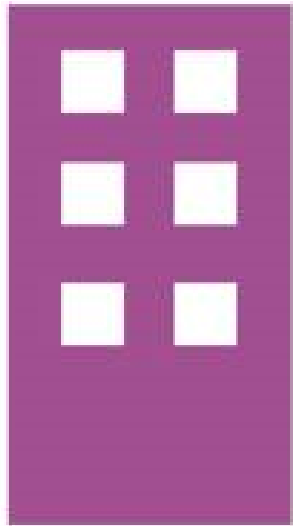
Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Mikä on sote-keskus?

Sote-keskus

Sosiaali- ja terveyskeskus eli sote-keskus

- asiakas saa **perustason terveyspalveluja ja sosiaalineuvontaa**
- verrattavissa nykyisiin terveyskeskuksiin

Asiakas saa valita, missä sote-keskuksessa asioi.

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Sote-keskuksen palvelut

- Neuvontaa ja ohjausta terveysasioissa ja sosiaalihuollossa
- Yleislääkäri ja muut terveydenhuollot ammattilaiset hoitavat laajalti terveysasioita
- Lähetä laboratorioon ja kuvantamistutkimuksiin
- Lähetä erikoissairaanhoidon
- Tiettyjen erikoisalojen vastaanottoja ja konsultaatioita.

POPmaakunta

HALLITUKSEN
REFORMI

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

Mikä on suunhoidon yksikkö?

Suunhoidon yksikkö

Suunhoidon yksikkö eli arkikielessä **hammashoitola** tai **hammaslääkäri** on toimipiste, josta saa **suun** terveydenhuollon palveluja.

Asiakas saa valita, missä suunhoidon yksikössä asioi.

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Maakunnan liikelaitos

Maakunnan liikelaitos

- **Maakunnan omistama** liiketoimintaa harjoittava yksikkö. Itsenäisempi kuin muut yksiköt.
- Osa maakunnan taloutta ja hallintoa, mutta sen kirjanpito on eriytettävä maakunnan kirjanpidossa.
- **Julkista rahaa käyttävä julkinen toimija**

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Maakunnan liikelaitos

*PERUSTASON PALVELUYKSIKÖT:
Liikelaitoksen omat sote-keskukset
ja suunhoidon yksiköt*

Maakunnan
liikelaitos
hallinnoi sen
omia yksiköitä

- Liikelaitoksella voi olla **omia sote-keskuksia ja suunhoidon yksiköitä**, joiden palveluista se vastaa
- **Varmistaa, että syrjäseuduillakin on sote-keskuksen ja suunhoidon yksikön palvelut**

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

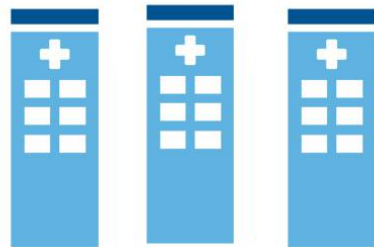
Maakunnan liikelaitos

Maakunnan
liikelaitos
hallinnoi sen
omia yksiköitä

*PERUSTASON PALVELUYKSIKÖT:
Liikelaitoksen omat sote-keskukset
ja suunhoidon yksiköt*

*ERIKOISTASON PALVELUT:
Muut kuin sote-keskusten ja
suunhoidon yksikköjen palvelut =
liikelaitoksen palveluyksiköissä*

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

- Tarjoaa ihmisille **myös ne terveys- ja sosiaalipalvelut, jotka EIVÄT sisälly sote-keskuksen ja suunhoidon yksiköiden palveluihin**, mm.
 - sairaaloiden erikoissairaanhoido
 - neuvolat, perhekeskuspalvelut, kouluterveydenhuolto
 - sosiaalihuolto (mm. vammaispalvelut)
 - kotihoito.
- Näitä palveluja se tarjoaa **omissa palveluyksiköissään (esim. sosiaaliasemilla ja sairaaloissa)**.
- Vastaa julkisen vallan käytöstä eli tekee esim. viranomaispäätökset sosiaalihuollossa

POPmaakunta

Maakunnan liikelaitos

- Liikelaitoksen ”erityisosaja” voi työskennellä sote-keskuksessa ollen sen tukena
- Maakunnan tulee tuoda **sosiaalihuollon asiantuntijoita sote-keskuksiin tarpeen mukaan**. Tällöin sosiaalihuollon ammattilainen tai ammattilaisten ryhmä arvioi asiakkaan elämäntilanteen kokonaisuudessaan sote-keskuksen ammattilaisten kanssa. Asiakkaalle tehdään **asiakassuunnitelma**, johon kirjataan tarvittavat palvelut. Sen jälkeen asiakas ohjataan sellaisiin sosiaalipalveluihin, joita hän tarvitsee.

Mikä muuttuu?

Yritykset,
järjestöt, säätiöt

PERUSTASON PALVELUT:
Sote-keskukset ja
suunhoidon yksiköt

- UUDISTUKSEN MYÖTÄ: Ne yritykset tai järjestöt, joilla **ON SOPIMUS MAAKUNNAN KANSSA**, voivat tuottaa sote-keskuksen ja suunhoidon yksikön palvelut
 - **Maakunta maksaa näille yrityksille tai järjestöille** siitä, että ne tuottavat palveluja asukkaille = **JULKISESTI RAHOITETTU PALVELU**
- Ne yritykset, joilla ei ole sopimusta maakunnan kanssa, eivät saa maakunnalta rahoitusta eivätkä siten tuota julkisesti rahoitettuja palveluja. Ne kuitenkin tuottavat edelleen yksityisiä palveluja, jotka asukas voi omalla rahalla ostaa. Palveluista ei enää saa KELA-korvausta 1.1.2020 alkaen.

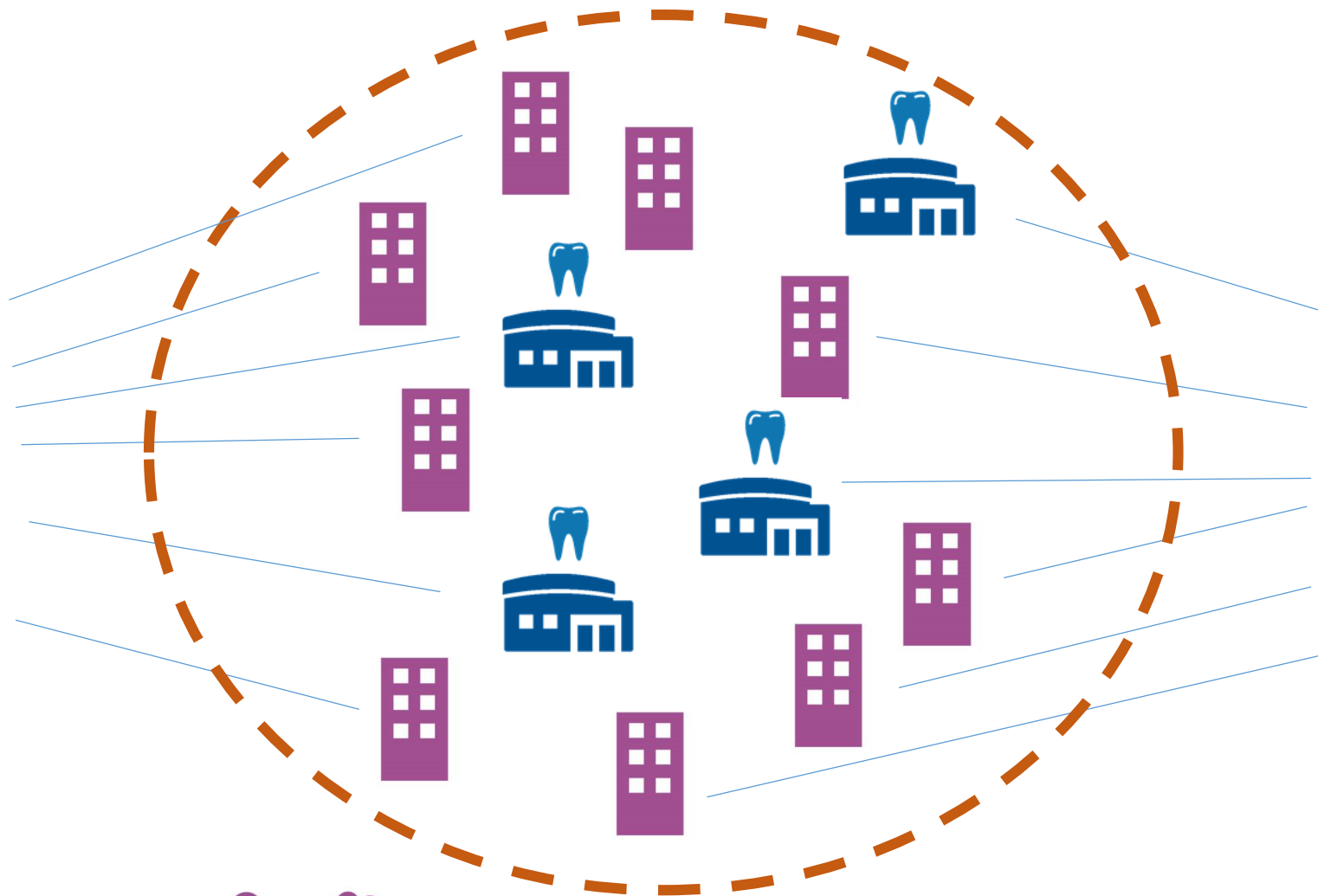
Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Voit valita ympäröidyistä sote-keskuksista ja suunhoidon yksiköistä –
asiaksmaksuissa ei eroja (samasta palvelusta sama maksu)

Maakunnan
liikelaitos

Yritykset,
järjestöt, säätiöt

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Mitä saa valita?

Maakunnan liikelaitos ja sen palveluyksiköt

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

Jokaisella 18 maakunnalla oma liikelaitos, joka tuottaa erityisosaamista vaativia sote-palveluja (= sosiaalipalvelut ja erikoissairaanhoido)

Voit valita minkä tahansa maakunnan liikelaitoksen tuottamaan sosiaalipalvelun ja erikoissairaanhoidon. Voit myös valita sen palveluyksikön, jossa asioit (esim. sosiaaliasema tai sairaala). Voit myös toivoa haluamaasi ammattihenkilöä.

Tämä koskee niitä palveluja, joita et saa sote-keskuksen ja suunhoidon yksikön kautta.

Halutessaan kuntalainen voi valita esim. oman kunnan alueella toimivan sote-keskuksen ja hammashoitolan, mutta hakea erityisosaamista vaativat palvelut esim. Lapin tai Pirkanmaan maakunnan liikelaitokselta.

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Mitä saa valita? Asiakasseteli

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

Mikä on asiakassuunnitelma?

- Asiakkaan tarpeen perusteella laadittava suunnitelma siitä, **miten hänen tarvitsemansa sosiaali- ja terveysterveystoimet käytännössä toteutetaan**
- Sisältää kaikki asiakkaan tarvitsemat palvelut ja sen, miten palvelut tuotetaan
- **Varmistaa, että asiakkaan tilannetta katsotaan kokonaisuutena**
- Asiakassuunnitelman laatii asiakkaan oma sote-keskus tai maakunnan liikelaitos. **Asiakas osallistuu oman suunnitelmansa tekemiseen.**
- Asiakkaalle laaditaan vain yksi asiakassuunnitelma. Se sisältää kaikki palvelut, vaikka hän tarvitsisi sekä maakunnan liikelaitoksen että sote-keskuksen tuottamia palveluja. Suunnitelma kattaa siis koko palveluketjun.

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Mikä on asiakasseteli?

- Asiakkaille, joiden asiakassuunnitelmaan on kirjattu tarve tietyille sote-palveluille (ks. seuraavat diat)
- Seteli on **maksusitoumus**, jonka asiakas saa tietyn sote-palvelun hankkimiseen. Setelissä on kuvattu **asiakkaan tarvitsemat palvelut ja niiden enimmäiskustannus**.
- Setelin myöntää maakunnan liikelaitos.
- Maakunta antaa asiakkaalle **tiedot niistä palveluntuottajista, joista asiakas voi valita itselleen parhaiten sopivan**. Palveluntuottajat voivat olla yksityisiä yrityksiä tai liikelaitoksen omia toimijoita.
- **Jos asiakas valitsee tuottajaksi yksityisen yrityksen, hän käyttää asiakasseteliä.** Tällöin maakunta korvaa asiakkaan valitsemalle palveluntuottajalle palvelusta aiheutuvat kulut setelissä määrättyyn enimmäisarvoon asti. **Maakunta maksaa korvauksen suoraan palveluntuottajalle**, ei asiakkaalle.
- **Asiakas voi kieltäytyä vastaanottamasta asiakasseteliä**, jolloin liikelaitos tuottaa palvelun muilla tavoilla (omana toimintana tai ostopalveluna).

Mitä palveluja asiakasseteli koskee?

Asiakasseteli
€

- Sosiaalinen kuntoutus
- Kotipalvelu
- Kotihoito
- Asumispalvelut
- Vammaisten henkilöiden työtoiminta
- Kotisairaanhoido
- Lääkinnälliseen kuntoutukseen liittyvät terveydenhuollon ammattihenkilön yksittäiset vastaanottokäynnit
- Suunhoidossa tarpeelliset hammasproteettiset hoidot

+ ne palvelut, joissa maakunta haluaa ottaa asiakassetelin käyttöön (ks. seuraava dia)
+ muut maakunnan liikelaitoksen vastuulle kuuluvat palvelut, joita liikelaitos ei ehdi tuottaa lain mukaisessa määräajassa

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

HALLITUKSEN
REFORMI

Asiakasseteli voi koskea myös seuraavia palveluja, JOS maakunta niin päättää:

Asiakasseteli
€

- Perhetyö
 - Tukihenkilöiden tai -perheiden järjestäminen
 - Muut sosiaalihuollon ennaltaehkäisevät palvelut
 - Omaishoitajan vapaan toteuttaminen
 - Henkilökohtainen apu
 - Päivätoiminta ja sopeutumisvalmennus
 - Neuvolapalvelut
 - Polikliinisesti toteutettavat kirurgiset toimenpiteet
 - Kiireetön leikkaustoiminta
 - Terveystieteiden ammattihenkilön kiireettömät vastaanottokäynnit
 - Asiakkaan hoitoon liittyvät lääketieteelliset tutkimukset
 - Hampaiden oikomishoito
- sekä muut näihin verrattavissa olevat palvelut

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

HALLITUKSEN
REFORMI

Olen 75-vuotias eläkeläinen. En oikein pärjää enää yksin kotona. Miten minun tulisi toimia?

Voit ottaa yhteyttä sote-keskukseen. Siellä sinut ohjataan maakunnan sosiaalihuollon ammattilaisen luokse, joka työskentelee sote-keskuksen tiloissa. Hän arvioi kanssasi, mitä palveluja tarvitset.

Palvelutarpeesi ja asiakassuunnitelmasi perusteella saat asiakasasetelin kotipalvelun hankkimiseksi. Voit valita sen jälkeen kotipalvelun tuottajan.

Tuottajan valittuasi maksat palvelusta itse vain asiakasmaksun.

Mitä saa valita? Henkilökohtainen budjetti

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

Mikä on henkilökohtainen budjetti?

- Asiakkaille, joilla on **asiakassuunnitelmassa todettu jatkuva ja laaja-alainen tarve tiettyjen sote-palvelujen hankintaan** = paljon palveluja tarvitsevien ihmisten (esim. vanhus- ja vammaispalvelujen asiakkaiden) tarvitsema apu tai tuki
- Maakunta varaa tietyn rahasumman kunkin asiakkaan sote-palvelujen hankkimista varten. Maakunta ja asiakas arvioivat yhdessä etukäteen, **mitä asiakkaan tarvitsemat palvelut ovat ja minkä verran ne maksavat.**
- Henkilökohtainen budjetti on maakunnan liikelaitoksen **sitoumus, joka korvaa asiakkaan palvelun kustannukset budjetissa määrättyyn arvoon saakka.**
- **Asiakas päättää, mistä hän hankkii asiakassuunnitelmansa mukaiset palvelut. Hän voi vaikuttaa myös palvelujen sisältöön.** Näin asiakas saa yksilölliseen tilanteeseensa sopivia palveluja. Hän voi henkilökohtaisen budjetin turvin hankkia esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan.

Olen 72-vuotias mies ja asun maaseudulla. Minun on reuman takia vaikea liikkua. Saan vaimoltani apua, mutta hän vaikuttaa uupuneelta. Mitä minun tulisi tehdä?

Ota ensin yhteyttä sote-keskukseesi. Sote-keskus arvioi tilanteesi ja ohjaa sinut tarvittaessa maakunnan liikelaitoksen palveluihin. Palvelutarpeesi arvioidaan ja sinun kanssasi laaditaan asiakassuunnitelma.

Asiakassuunnitelman perusteella sinulle myönnetään henkilökohtainen budjetti. Voit valita sinulle parhaiten sopivan palveluntuottajan ja vaikuttaa palvelun sisältöön. Vanhuspalvelujen asiantuntija auttaa sinua henkilökohtaisen budjetin suunnittelussa ja käytössä.

Lopuksi

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

Asiakkaan valintatilanteet

Miltä palvelun tuottajalta haluat ostaa asiakasetelin ja henkilökohtaisen budjetin palvelut?

Missä sote-keskuksessa ja suunhoidon yksikössä haluat asioida?

Minkä maakunnan liikelaitoksessa ja sen palveluyksiköissä haluat asioida? Kenen ammattilaisen kanssa?

PALVELUTARPEEN
ARVIOINTI

PALVELUTARPEEN
ARVIOINTI

ASIAKASSUUNNITELMA

Asiakaseteli
€

HALLITUKSEN
REFORMI

POPmaakunta

Miksi valinnanvapaus?

- **Lisää Sinun mahdollisuuksiasi vaikuttaa:** Voit valita sellaisen palvelujen tuottajan, joka sopii omaan tilanteeseesi parhaiten
- Parantaa palvelujen saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta
- Pääset nopeammin mm. lääkäriin ja sosiaalityöntekijälle

HUOM!

- Saat halutessasi apua valinnan tekemiseen kaikilta palveluntuottajilta

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Mistä saan tietoa valintojeni tueksi?

- Maakunta ylläpitää internetissä **luetteloa palvelun tuottajista (maakunnan liikelaitoksen palveluyksiköt, sote-keskukset, hammashoitolat ja muut mahdolliset palvelut)**
- Luettelossa oltava **tietoja myös palvelujen laadusta ja saatavuudesta**
- Sote-keskusten ja hammashoitoloiden on ilmoitettava internetissä, mitkä ovat palveluihin pääsyn odotusajat
- Lisäksi Kela ylläpitää tietopalvelua, jossa on tietoa sote-keskusten ja hammashoitoloiden **palveluntuottajista ja tuottajista, joiden palveluja saa asiakassetelillä**
- Tiedot on annettava **myös suullisesti tai kirjallisesti, jos asiakas niin pyytää.**

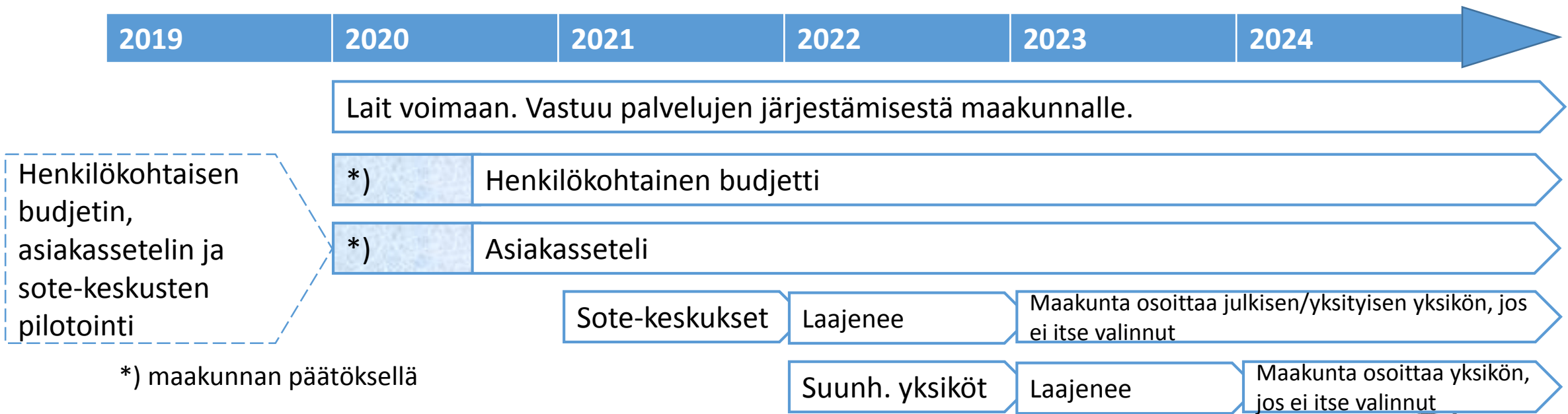
Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

Valinnanvapauden voimaantulon vaiheistus

- Uusi valinnanvapauslakiesitys eduskunnalle 3/2018
- Maakunta- ja sote-uudistuksen ja valinnanvapauden **lait on tavoitteena hyväksyä 6/2018**

Valinnanvapaus ei muuta kaikkea

Asiakkaiden näkökulmasta monet asiat ja palvelut säilyvät ennallaan.

- Jos ei tiedä mihin ottaa yhteyttä, aina voi soittaa sosiaali- ja terveystieteiden keskuskeskukseen.
- Kiireellistä hoitoa saa päivystyksistä kuten nykyisinkin.
- Työterveyshuoltoa ja yksityisiä sosiaali- ja terveyspalveluja on myös jatkossa.
- Maakunta turvaa sote-palvelut syrjäseuduillakin.

Myös sosiaali- ja
terveyskeskuksissa voi
olla ilta- ja
viikonloppu-
vastaanottoja.

Keskussairaaloiden
yhteispäivystykset
tarjoavat
päivystyspalveluja
kuten nykyisinkin.

Kotimaakuntasi
kertoo
tulevaisuudessa
tarkemmin siitä,
miten palvelut on
järjestetty
alueellasi.

Kiitos!

Pohjois-Pohjanmaan maakunta- ja sote-uudistus

POPmaakunta

HALLITUKSEN
REFORMI